

Intelligence – nadání -talent

Eva Trnová

PdF MU

trnova@ped.muni.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Synonyma ???

- Intelligence - nadání – talent – jedná se o synonyma???
-

Synonyma ???

- Intelligence - nadání – talent– jedná se o synonyma???
- Běžná komunikace - tyto pojmy jsou často užívány bez rozlišení.
- **Odborná komunikace** – je nezbytné jasně vymezit jejich obsah a správné používání.
-

Definice inteligence

- pravděpodobně nejdůležitější termín, který současná psychologie zná;
- mnoho definic – nejsou sjednoceny **Intelligence** (z lat. *inter-legere*, rozlišovat, poznávat, chápat) je dispozice **pro myšlení, učení a adaptaci** a projevuje se intelektovým výkonem.
- **Intelligence je schopnost zpracovávat informace, tedy všechny dojmy, které člověk vnímá. (J. P. Guilford)**

Definice, které uvádí Menza:

Intelligence je všeobecná schopnost individua vědomě orientovat vlastní myšlení na nové požadavky, je to všeobecná duchovní schopnost přizpůsobit se novým životním úkolům a podmínkám. (*Wiliam Stern*)

Intelligence je vnitřně členitá a zároveň globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým okolím. (*David Wechsler*)

Intelligence - historie

- inteligencí jako výrazným specifickým fenoménem některých jedinců se zabývali již antičtí filosofové (Sokrates – Platón – Aristoteles)
- **Sokrates** - vzdělání pro všechny jedince ve společnosti - tyto jedince by následně rozdělil do tří kategorií, na vládcy, řemeslníky a vojáky

Platón a intelligence

- podobenství povozu s kočím;
- intelligence zde zastupuje kočí, který řídí vůz se dvěma koňmi – dvě části **lidské podstaty** - **impulsivní část a myslící část** - kočí (intelligence) je však oba ovládá.
- Dle Platóna každý jedinec má tyto 2 části, ale intelligence jim dává směr.

Biologický determinismus

Platóna

- V jeho díle postřehy o vyváženosti vlivu prostředí a dědičnosti.
- Zastával názor, že veškeré lidské chování a myšlení je determinováno biologickými faktory (genetickými, ontogenetickými aj.) a může jimi být zcela vysvětleno.

Aristoteles

- oddělil poznání od vnímání;
- objevil a popsal čtyři duševní funkce: vyživovací, vnímací, motivační a rozumovou;
- rozumová složka (intelligence) hodnotí a zařazuje vnější vjemy tak, jak je vnímají smysly;
- intelligence na rozdíl do ostatních složek mysli není společná rostlinám a zvířatům.

Komenský

- Problém s výchovou (příloha)
- „Onen kůň nás učí, že mnoho zdárných hlav hyne vinou učitelů, kteří z koňů činí osly, poněvadž neumějí ovládat ty, kteří jsou hrdí a svobodomyslní.“

Definice inteligence

- Konec 19. a na počátek 20. století - velký rozmach výzkumu inteligence - první významné snahy oficiálně teoreticky definovat inteligenci v psychologickém kontextu.
- Významní odborníci - Francis Galton, Alfred Binet, William Luis Stern ,Jean Piaget.

Definice inteligence

- Konec 19. a na počátek 20. století - velký rozmach výzkumu inteligence - první významné snahy oficiálně teoreticky definovat inteligenci v psychologickém kontextu.
- Významní odborníci - Francis Galton, Alfred Binet, William Luis Stern ,Jean Piaget.

Galtonovo „šlechtění“

- kvalitativní zlepšení lidské populace prostřednictvím přirozeného výběru je příliš pomalé a nahodilé;
- **kontrolovaný umělý výběr** by mohl a měl zrychlit rozvoj lidstva a jemně vyladit požadované vlastnosti lidí podobně jako při domestikaci zvířat a rostlin.

Galton

kontroverzní osobnost

- *„Kdyby byla věnována jen dvacetina úsilí a nákladů, které jsou vydávány na šlechtění koní a dobytka, na zlepšení kvality lidí, jakou plejádu geniálních osobností bychom mohli stvořit!“*

Alfred Binet

- 1905 - první moderní inteligenční test označený jako Binet-Simonova inteligenční škála;
- po úpravách dalších autorů (Theodore Simon, Lewis M. Terman, **William Stern**) dala tato škála základ pro běžně používané moderní inteligenční testy, hovorově nazývané **IQ testy**.

Luis Stern

- Je autorem myšlenky inteligenčního kvocientu, který definoval jako podíl mentálního věku a věku chronologického
- V současnosti se preferuje odvozený kvocient označovaný jako odchytkové neboli deviační IQ, u kterého se porovnává úroveň rozumových schopností jedince vzhledem k průměru populace.
- během svého života publikoval několik testů inteligence a podílel se na testech Army alfa a Army beta, používaných pro výběr důstojníků během první světové války - první masové nasazení inteligenčních testů - první byl pro gramotné, druhý pro negramotné adepty.

Jean Piaget

- zkoumal inteligenci jako nejvyšší formu rozumových schopností člověka:
- *„Intelligence představuje stav rovnováhy, k němuž směřují všechny postupné adaptace senzomotorické a poznávací a též všechny asimilační a akomodační styky mezi organismem a prostředím.“*

Moderní pojetí inteligence

- R. Sternberg: *„schopnost dosažení úspěchu v životě a zajištění (si) osobního standardu v kontextu konkrétních sociokulturních podmínek, v nichž se jedinec nachází“*
- E. Landau: *„schopnost sbírat informace a využívat je v různých situacích“*

Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí

Intelligence je: „... soubor dovedností, které umožňují jedinci vyřešit skutečné problémy nebo obtíže, s nimiž se setkává, a pokud je to třeba, dosáhnout účinného výsledku; intelligence také umožňuje problémy nacházet nebo vytvářet a tím klade základy pro osvojení si nových vědomostí“.

„České“ definice

- Blatný a Plháková: *„Inteligenci můžeme definovat jako individuální kvalitu a úroveň myšlenkových operací, která se projevuje při řešení různých problémů. Mezi tyto problémy spadají každodenní úkoly, řešení nezvyklých praktických situací a dokonce i vysoce teoretické abstraktní otázky.“*

Intelligence - nadání

- Existuje mnoho pojetí a klasifikací pojmu intelligence - tedy existuje mnoho různých odpovědí na otázku, co je to intelligence
- **ALE** nelze ztotožňovat pojem intelligence s pojmem nadání.
- **ALE** – dle Laznibatové: „*Intelligence je základním kamenem pro vysvětlení nadání.*“

Definice nadání

- opět mnoho různých definic;
- koncem 80. let minulého století existovalo více než sto různých definic nadání – dnes určitě více;
- způsobeno rozsáhlostí problematiky – různé úhly pohledy = různé definice.

Nadání dle Havighursta a DeHaana

- nadání lze chápat jako manifestované, komplexní, společensky hodnotné a vzácné.
- specifikují šest základních oblastí, kde se vyšší schopnost může projevit:
- *intelektová schopnost*
- *schopnost tvořivého myšlení*
- *vědecká schopnost*
- *schopnost sociálního vůdcovství*
- *mechanické schopnosti*
- *talent ve výtvarném umění*

Nadané děti

- *Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:*
- *všeobecné intelektové schopnosti*
- *specifická/jednotlivá akademická způsobilost*
- *kreativní a produktivní myšlení*
- *schopnosti vůdcovství*
- *výtvarné umění*
- *psychomotorické schopnosti."*

Nadané děti

- *Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:*
 - *všeobecné intelektové schopnosti*
 - *specifická/jednotlivá akademická způsobilost*
 - *kreativní a produktivní myšlení*
 - *schopnosti vůdcovství*
 - *výtvarné umění*
 - *psychomotorické schopnosti."*

Škrabánková : „*Termín nadaný žák označuje žáka s diagnostikovaným potenciálem vlastností a schopností v intelektové, sociální, motorické nebo estetické oblasti, v níž vykazuje opakovaně výkony nad rámec běžné populace a je schopen tento potenciál rozvíjet a aplikovat.*“

Vladimír Dočkal z Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě:
„*Nadání je komplex všech vlastností, které se účastní realizace činnosti, je tedy relativně stabilní složkou osobnosti, která reguluje vykonávání činnosti.*“

DOČKAL, Vladimír a kol. *Psychológia nadania*.
Bratislava: SPN, 1987.

Joan Freemanová, zakladatelka mezinárodní společnosti ECHA (Evropská rada pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj) a poradkyně britské vlády uvádí: „***Vysoce nadaní jsou ti, kteří vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán.*** FREEMAN, Joan. *Educating the Very Able*. Ofsted, London, 1998.

Paul Witty, spolupracovník Center for Gifted Education, Williamsburg, Virginia, se domnívá, že: „***Nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.***“

In KHATENA, Joe. *Educational psychology of the gifted*. John Wiley and Sons, New York. 1982.

Bystré versus nadané dítě

- Zná odpovědi
- Zajímá se
- Odpovídá na otázky – podle požadavku U
- Má dobré nápady
- Je vůdcem skupiny
- Přijímá úkoly a poslušně je vykonává
- Klade otázky
- Je velmi zvědavé
- Diskutuje o detailech, myslí do hloubky
- Má neobvyklé nápady
- Je samostatné, často pracuje samo
- Úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co je baví

Bystřé versus nadané dítě

- Poslouchá se zájmem
- Lehce se učí
- K naučení potřebuje 6-8 zopakování
- Chápe významy
- Preferuje vrstevníky
- Plní zadání
- Vyjadřuje vlastní názory a pocity
- Většinu věcí již zná
- K naučení potřebuje 1-2 zopakování
- Samostatně vyvozuje závěry
- Preferuje dospělé
- Iniciuje vlastní projekty

Bystré versus nadané dítě

- Je vnímavé
- Přesně reprodukuje
- Baví ho škola
- Absorbuje informace
- Je "technikem"
- Dobře si pamatuje
- Je vytrvalé při sledování
- Je spokojené se svým učením a výsledky
- Je vysoce vnímavé
- Přichází s novým způsobem řešení
- Baví ho učení
- S informacemi pracuje
- Je "vědcem,,
- Kvalitně usuzuje
- Sleduje velmi pozorně
- Je velmi sebekritické

Příčiny nepopularity a problémů s vrstevníky

- Ptání se na věci, které se netýkají tématu, jemuž se věnuje skupina,
- mluvení o sobě a svých problémech,
- přítomnost pocitů, názorů a zájmů, které se neshodují s těmi, jež sdílejí ostatní,
- nesouhlas se skupinou,
- nastolování nových témat,
- strhávání pozornosti na sebe,
- snaha o kontrolu aktivit skupiny,
- obecné narušování práce skupiny.